

โมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน

Extension Model for Managing on One-stop Community Rice Center

กรณีศ ตั้งคณาทรัพย์^{1*}Koranit Thangkanasup^{1*}¹สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว จตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900¹Bureau of Rice Production Extension, Rice Department, Chatuchak, Bangkok, 10900

*Corresponding author: Koranit.t@rice.mail.go.th

Received: 20 August 2024; Accepted: 15 October 2024; Published: 1 December 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร 3) พัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร และ 4) ประเมินโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร วิธีการวิจัยเป็นแบบผสม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 12 คน สํารวจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จากประชากร 894 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ยามานะ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 277 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา วิเคราะห์องค์ประกอบ และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ด้านการพัฒนาภูมิคุ้มกันความยั่งยืน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$ SD = .591) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.37$ SD = .690) และด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$ SD = .591) เมื่อส่งเสริมศูนย์ข้าวชุมชนให้ปฏิบัติตามแนวทางทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 77.80 การพัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ใช้หลักการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) มาเป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของงาน เพื่อเปลี่ยนแปลงศูนย์ข้าวชุมชนสู่การบริหารจัดการแบบครบวงจร ให้สามารถผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดความเข้มแข็งในชุมชน ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การประเมินโมเดลอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ความสอดคล้องกับบริบท และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

คำสำคัญ: โมเดลการส่งเสริม; การบริหารจัดการ; ศูนย์ข้าวชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the successful operations of community rice center 2) study factors relating to the management of one-stop community rice center 3) develop the

extension model on the management of one-stop community rice center 4) evaluate the extension model on the management of one-stop service community rice center. This research was mixed method research by conducting in-depth interview of 12 people from the sample group through purposive sampling method. The relating factors with the management of one-stop community rice center came from 894 people. The sample size of 277 people was determined by using Taro Yamane formula. Data were collected by using interview forms and were analyzed by using descriptive analysis, factor analysis, and multiple regression analysis. The results of the research found that factors impacting the success in the management of one-stop community rice center regarding group development for sustainability was at the highest level ($\bar{x} = 4.54$ SD = .591). For management aspect, it was at the highest level ($\bar{x} = 4.37$ SD = .690). Regarding quality rice seed production, it was at the high level ($\bar{x} = 4.11$ SD = .591). When encouraging community rice center to practice according to the guidelines for all 3 components, it would impact the success in the operation of community rice center more (77.80%). The development of extension model in one-stop community rice center applied result base management (RBM) as the framework in the development of result base management in order to transform community rice center into the one-stop management so that the center would be able to produce and distribute good quality rice seed for wider coverage and sufficient. The farmers would have secured job with higher earnings, and strengthen the community in the group leading to better quality of lives. มี Model evaluation was at the highest level regarding the appropriateness, the probability for adoption into practice, the consistency with the context, and the adaptation into real life benefit.

Keywords: extension model; management; community rice center

คำนำ

Prasersak (2013) กล่าวว่า เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีมีคุณภาพนับเป็นปัจจัยแรกที่สำคัญยิ่งในการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพดี เมล็ดพันธุ์ที่ดีจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อการลงทุนน้อยลง แต่สามารถให้ผลตอบแทนสูงขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพของผลผลิตข้าว ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดี เนื่องจากเป็นพืชเศรษฐกิจหลักโดยมีพื้นที่ทำนาประมาณ 70 ล้านไร่ พื้นที่ปลูกข้าวนาปี 60 ล้านไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง 10 ล้านไร่ โดยมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี ไว้ใช้ในการผลิตข้าว นาปี 1.2 ล้านตันต่อปี นาปรัง 0.2 ล้านตันต่อปี รวมปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูก 1.4 ล้านตันต่อปี โดยเมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้ปลูกเอง 0.7 ล้านตันต่อปี เมล็ดพันธุ์ที่ต้องการซื้อ 0.7 ล้านตันต่อปี ปัจจุบันสามารถผลิตได้ 0.53 ล้านตันต่อปี ยังขาดเมล็ดพันธุ์ที่ต้องการใช้ผลิตอีก 0.17 ล้านตันต่อปี การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของภาครัฐโดยกรมการข้าว ซึ่งมีกองวิจัยและพัฒนาข้าวเป็นผู้อนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ข้าว มีศูนย์วิจัยข้าว 27 แห่ง ทำหน้าที่พัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์คัดและเมล็ดพันธุ์หลักมากกว่า 80 พันธุ์ ปีละประมาณ 3,000 ตัน เพื่อนำมาผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยายและชั้นพันธุ์จำหน่าย Rice

Department (2022)กล่าวว่า สำหรับกองเมล็ดพันธุ์ข้าวมีศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน 30 ศูนย์ กระจายอยู่ทั่วประเทศในแหล่งเพาะปลูกข้าวของประเทศ กำลังการผลิตเมล็ดพันธุ์ขยายประมาณ 95,000 ตันต่อปี ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อความต้องการและการกระจายตัวเมล็ดพันธุ์ของภาครัฐยังไม่มี ความคล่องตัวเท่าที่ควร ในฐานะที่กรมการข้าวเป็นหน่วยงานหลักในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและได้เริ่มโครงการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนเพื่อดำเนินการสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเร่งสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ข้าวชุมชนทั้งประเทศ ให้เป็นองค์กรหลักที่มีพันธกิจในการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไว้ในชุมชน (Good Seed Production and Distribution) เพื่อผลิตข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice) ให้สามารถเชื่อมโยงตลาดที่ดีกับผู้ประกอบการค้าข้าวหรือผู้บริโภคโดยตรง (Good Marketing Linkage) จัดกิจกรรมเสริมอาชีพทำนาเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก (Good Organize Extra Activity) บริการข้อมูลและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวให้แก่สมาชิก หน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดี (Good Service and Transfer of Technology)

การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่ม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตรกร สมาชิก กรรมการ ประธาน เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานสนับสนุนทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และชาวนา เพื่อบรรลุความสำเร็จร่วมกันในการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ สมาชิก กรรมการ ประธาน การบริหารงานและการเรียนรู้ และปัจจัยภายนอก คือ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกและเตรียมความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ข้าวชุมชน พร้อมทั้งเป็นที่เล็งในการให้ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว รวมทั้งสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างศูนย์ข้าวชุมชนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจนเกิดเป็นเครือข่ายการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน และศูนย์ข้าวชุมชนแต่ละศูนย์จะต้องเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นจุดที่ภาครัฐจะนำเอาโครงการต่างๆ ลงไปดำเนินการร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาผู้ปลูกข้าว จะเห็นว่าศูนย์ข้าวชุมชนเป็นศูนย์กลางของชาวนาในด้านการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ดีไปสู่ชาวนาในชุมชน ซึ่งชุมชนจะเป็นแกนกลางสำคัญในการพัฒนาโดยอาศัยแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถการจัดการระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกลุ่มและการบริหารศูนย์ข้าวชุมชน การบริหารกองทุน การผลิตเมล็ดพันธุ์ การตลาดและการกระจายพันธุ์ การประสานเครือข่ายและการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ภูมิสังคม วัฒนธรรม ชุมชน และข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่แตกต่างกัน

ดังนั้นการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานแบบครบวงจรจำเป็นต้องมีการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ในรูปแบบโมเดลที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้นักส่งเสริมการเกษตรและศูนย์ข้าวชุมชนนำรูปแบบโมเดลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ โดยการพัฒนาโมเดลได้ใช้แนวความคิดการส่งเสริมเพื่อสร้างนวัตกรรมการเกษตร ร่วมกับหลักการสื่อสารเพื่อกำหนดเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดระหว่างนักส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกร เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย นักส่งเสริมการเกษตร กับศูนย์ข้าวชุมชน โดยมีประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็น

เทคโนโลยีที่เหมาะสม ผ่านช่องทางการเรียนรู้ต่างๆ นอกจากนั้นโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ที่ถูกสร้างขึ้นต้องถูกประเมินประสิทธิผล 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเหมาะสม 2) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ 3) ด้านความสอดคล้องกับบริบท และ 4) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยทำการประเมินประสิทธิผลของโมเดลภายหลังที่นักส่งเสริมการเกษตร เกษตรกร ได้ทดลองนำไปใช้ปฏิบัติ ดังนั้น ผลลัพธ์ของงานวิจัยนี้จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาศูนย์ข้าวชุมชนในพื้นที่ที่นำไปสู่การยกระดับศูนย์ข้าวชุมชนให้สามารถบริหารจัดการแบบครบวงจร ตลอดจนช่วยผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้มีการเติบโตอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในอนาคต การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร 3) พัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร และ 4) ประเมินโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสม (Mixed method research) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview)

เพื่อต้องการศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากศูนย์ข้าวชุมชนที่ได้รับรางวัลศูนย์ข้าวชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2563-2565 จำนวน 6 กลุ่ม โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากประธานศูนย์ข้าวชุมชนและคณะกรรมการ รวมเป็น 12 ท่าน เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจ (Survey research)

เพื่อต้องการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview form) ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดเป็นศูนย์ข้าวชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2563-2565 จำนวน 6 กลุ่ม ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี และจังหวัดชัยวราย จำนวน 894 ราย ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเนะ ระดับความคาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 277 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยเชิงปริมาณกับคณะกรรมการดำเนินงานและสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ถึงความสำคัญในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ในประเด็นดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิก ข้อมูลทั่วไปของศูนย์ข้าวชุมชน ลักษณะการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน ผลสำเร็จการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน และการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีเกณฑ์การแปลความหมายโดย

แบ่งช่วงคะแนน ดังนี้ $1.00 - 1.80 =$ น้อยที่สุด $1.81 - 2.60 =$ น้อย $2.60 - 3.40 =$ ปานกลาง $3.41 - 4.20 =$ มาก $4.21 - 5.00 =$ มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

นำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าประกอบที่สำคัญต่อการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร และสอดคล้องกับแนวคิดหรือทฤษฎีการสื่อสารของ Berlo (1960) ดังนี้ (1) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการหน่วยงานภาครัฐ (Sender: S) กับคณะกรรมการดำเนินงาน และสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน (Receiver: R) โดยเน้นประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร (Message: M) ผ่านช่องทางการเรียนรู้ต่าง ๆ (Channel: C) (2) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร โดยนำหลักการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) มาเป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของงาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน (Input) กระบวนการบริหารจัดการแบบครบวงจร (Process) ผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcomes) และ (3) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในยุคข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาร่างโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

1. นำร่างโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรที่ได้จากระยะพัฒนาในขั้นตอนที่ 3 ไปนำเสนอในการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์ข้าวชุมชน นักวิชาการ นักส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกร รวมทั้งหมด 8 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของโมเดล จากนั้นนำข้อเสนอที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงโมเดลอีกครั้ง

2. การประเมินระดับความคิดเห็นที่มีต่อโมเดล โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์ข้าวชุมชน นักวิชาการ นักส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ความสอดคล้องกับบริบท และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการทดลองและวิจารณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแยกการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ 1) การศึกษาการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร 3) การพัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร และ 4) การประเมินโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ซึ่งมีประเด็นที่ได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาตอนที่ 1 การศึกษาการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.3 อายุเฉลี่ย 56.92 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 41.7 และเหตุผลสำคัญที่เข้าร่วมศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ 100 ต้องการอำนาจต่อรองราคาผลผลิต รองลงมา ร้อยละ 91.7 ต้องการมีเมล็ดพันธุ์ดีไว้ใช้ และต้องการมีแหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าวได้ในราคาสูงขึ้น ร้อยละ 66.7 ต้องการได้รับความรู้และข่าวสารการผลิตข้าวมากขึ้น และร้อยละ 58.3 ต้องการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี จำนวนเท่ากัน

1.2 การสัมภาษณ์ประธานและคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน จำนวน 12 ราย สรุปผลได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า เมืองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน ดังนี้

1.1) การวางแผน เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ศูนย์ข้าวชุมชนให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีการวางแผนสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งศูนย์ข้าวชุมชนนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการสรุปประจำปีมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงาน โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและปัญหาในการผลิต รวมทั้งแนวคิดในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน

1.2) ด้านการจัดการองค์กร เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มีการจัดโครงสร้างการบริหารศูนย์ข้าวชุมชนไว้อย่างชัดเจน มีการมอบหมายงานครบถ้วนตามโครงสร้างกลุ่มในการผลิต การควบคุมคุณภาพ การตลาด การประชาสัมพันธ์

1.3) ด้านผู้นำและคณะกรรมการ เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบหน้าที่ มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ สร้างความสามัคคีให้กับสมาชิกในกลุ่ม

1.4) ด้านการมีส่วนร่วม เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และวางแผนในการดำเนินกิจกรรม

1.5) ด้านการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ

1.6) ด้านการประสานงาน เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มีการประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ข้าวชุมชนทำให้เกิดความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกศูนย์

1.7) ด้านการดำเนินงาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มีการจดบันทึกผลผลิตที่ได้ในแต่ละรอบการผลิต มีการจดทะเบียนคุมเครื่องมือ อุปกรณ์ในการผลิต

1.8) ด้านกองทุน/การเงิน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ให้ความสำคัญมากเพราะจะทำให้ทราบถึงสถานะทางการเงิน ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน มีการจัดทำบัญชีให้เป็นปัจจุบัน มีรายรับ-รายจ่ายที่ชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

ซึ่งสอดคล้องกับ Sangayothin (2017) and Nakpeng (2022) ที่พบว่าเงื่อนไขที่ส่งผลให้ศูนย์ข้าวชุมชนประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การจัดการความเสี่ยง การคัดเลือกคณะกรรมการที่ตรงกับความสามารถ การมีผู้นำที่ดี มีความสมัคคีในกลุ่ม การมีส่วนร่วม และความผูกพัน ระบบการบริหารจัดการที่ดี เงินทุน และการสนับสนุนจากภาครัฐ

2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ด้าน ดังนี้

2.1) ด้านการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ให้ความสำคัญมากในการเลือกพื้นที่จัดทำแปลง และการใช้เมล็ดพันธุ์อย่างน้อยชั้นพันธุ์ขยาย เพื่อสร้างความมั่นใจในด้านมาตรฐานของแปลงและการควบคุมคุณภาพ

2.2) ด้านการปลูกและการดูแลรักษา มีการปรับปรุงบำรุงดิน มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตเข้ามาทดแทนแรงงาน สามารถลดขั้นตอนและลดระยะเวลาในขั้นตอนการผลิต มีการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และการตรวจตัดพันธุ์เป็นอย่างดีเสมอ

นอกจากนี้ Sangayothin (2017) ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ควรมีการจัดหาเครื่องจักรกล และอุปกรณ์ให้มีความพร้อมต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับทางสิ่งแวดล้อม

3) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์ข้าวชุมชนให้ความสำคัญมากในการผลิตข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มีคณะกรรมการตรวจแปลงในกลุ่ม ทำการตรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ และมีการสุ่มตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ส่งวิเคราะห์คุณภาพก่อนการจำหน่ายหรือกระจายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Thonyim 2017 ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชนควรมีการยกระดับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์สู่มาตรฐานสากล

4) การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าข้าว ศูนย์ข้าวชุมชนนอกจากมีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มยังดำเนินกิจกรรมหารายได้เสริม เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จำหน่าย การให้บริการรับจ้าง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้แก่กลุ่ม สอดคล้องกับ Chamroenchue (2014) ที่พบว่าแนวทางในการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ควรมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ด้วยการแปรรูปเมล็ดพันธุ์ เช่น ข้าวกล้อง ข้าวฮาง

5) การตลาด เมล็ดพันธุ์ที่จำหน่ายได้รับการรับรองมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของชุมชน จำหน่ายในราคาที่เหมาะสม มีสถานที่จัดจำหน่ายชัดเจน และช่องทางการจำหน่ายหลายช่องทาง รวมทั้งมีการจำหน่ายผ่านออนไลน์ทั้ง Facebook ไลน์ และ YouTube สอดคล้องกับ Apinyopas and Luckanawanich (2021) ที่พบว่า การได้รับการพัฒนาทักษะการดำเนินธุรกิจและศักยภาพการแข่งขันทาง

ธุรกิจส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนา มีช่องทางการจำหน่าย และสื่อในการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น ทำให้มีลูกค้าและรายได้มากขึ้น

6) การเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก มีการแบ่งปันความรู้และเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ทั้งภายในชุมชน และนอกชุมชน นอกจากนี้ Ruenngam (2016) ยังพบว่า การได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การศึกษาดูงาน และการทดลองทำด้วยตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จ

7) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการอบรมให้ความรู้วิชาการในการผลิต การตลาด ให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งติดตามและเยี่ยมเยียนให้คำปรึกษา และคอยเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ซึ่งถือเป็นโอกาสของศูนย์ข้าวชุมชนให้สามารถดำเนินการและพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งต่อไป สอดคล้องกับ Angkhasit (2017) กล่าวว่า การพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกร อยู่พอดิ กินพอดิ และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคงและมั่นคงในที่สุด

ผลการศึกษาตอนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร สรุปผลได้ดังนี้

การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ผลการศึกษามีดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.62 มีอายุเฉลี่ย 56.89 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 55.6 ตำแหน่งในศูนย์ข้าวชุมชนส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งสมาชิก ร้อยละ 74.7 สาเหตุที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเพราะต้องการมีเมล็ดพันธุ์ดีไว้ใช้ ร้อยละ 99.28

2.2 ลักษณะการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีการปฏิบัติที่สำคัญ 7 ประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ($\bar{x} = 4.67$ SD = 0.541)

2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ ($\bar{x} = 4.61$ SD = 0.539)

3) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการติดตามการตรวจแปลงให้ได้มาตรฐานไม่มียาปน โดยการจัดคณะกรรมการตรวจแปลงในกลุ่มและมีการตรวจแปลงโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x} = 4.62$ SD = 0.690)

4) การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าข้าว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ดี ($\bar{x} = 4.32$ SD = 1.057)

5) การตลาด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการกำหนดราคาในการจำหน่ายที่เหมาะสม ($\bar{x} = 4.57$ SD = 0.707)

6) การเรียนรู้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก ($\bar{x}$ = 4.61 SD = 0.643)

7) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ ($\bar{x}$ = 4.61 SD = 0.625) สามารถสรุปผลตาม Table 1

Table 1: Summary of practices and the importance of community rice center management attributes.

Topic	Practice	$\bar{x}$	SD	interpret
1. Management	The determination of rules and regulations	4.67	0.541	Highest
2. Rice seed	The creation of seed expansion crops	4.61	0.539	Highest
3. Rice seed quality	The check and follow-up of the standardized crop with no mixed species	4.62	0.690	Highest
4. Rice processing and value adding	Income from distributing good seeds	4.32	1.05	Highest
5. Marketing	Appropriate price determination for distribution	4.57	0.707	Highest
6. Learning	The knowledge exchange among members	4.61	0.643	Highest
7. External agency	The academic knowledge training	4.61	0.625	Highest
support				

Result Translation: Mean 1.00-1.80=Lowest 1.81-2.60 = Low 2.61-3.40= Moderate 3.41-4.20= High 4.21-5.00= Highest

2.3 ความสำเร็จในการบริหารจัดการของศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร พบว่า สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน 5 ประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการเลือกคณะกรรมการที่เป็นคนดี มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับ และมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน ($\bar{x}$ = 4.58 SD = 0.563)

2) การจัดการผลผลิตและการตลาดข้าว มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการตั้งคณะกรรมการด้านการกระจายพันธุ์และการตลาด รวมทั้งการจัดหาพันธมิตรในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์จากสมาชิก ($\bar{x}$ = 4.59 SD = 0.592)

3) การบริหารจัดการกองทุน/การเงิน มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการบริหารกองทุนที่มีระบบตรวจสอบ ($\bar{x}$ = 4.62 SD = 0.605)

4) การเสริมสร้างการเรียนรู้ มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นสมาชิกเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ($\bar{x}$ = 4.62 SD = 0.514)

5) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นการส่งเสริมให้ศูนย์ข้าวชุมชนได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มสามารถจัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับใช้ในการดำเนินงานต่างๆ ในกลุ่ม ($\bar{x}$ = 4.62 SD = 0.523) สามารถสรุปผลตาม Table 2

Table 2: Summary of success in the management of one-stop community rice center.

Topic	Success result in Management	$\bar{x}$	SD	interpret
1. Community rice center management	There was the selection of good, capable, and accepted committees with clear term of the position	4.58	0.563	Highest
2. Product management and rice marketing	The committees regarding the specie distribution and marketing were established along with the alliance seeking in the buying of seeds from members	4.59	0.592	Highest
3. Fund/Financial management	The fund management equipped with checking and transparent system	4.62	0.605	Highest
4. Learning Strengthen	Members were proud to be members of the group	4.62	0.514	Highest
5. Operation of the officers (Government and private)	The extension for community rice center to register as community enterprise which would lead to the group being able to seek the funding source for the utilization of various operations in the group	4.62	0.523	Highest

Result Translation: Mean 1.00-1.80=Lowest 1.81-2.60 = Low 2.61-3.40= Moderate 3.41-4.20= High 4.21-5.00= Highest

2.4 ปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ข้าวชุมชน พบว่า สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน 7 ประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการ สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาด้านกองทุน/การเงิน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 รองลงมาได้แก่ ปัญหาด้านการจัดการองค์กร การมีส่วนร่วมของสมาชิก ผู้นำ/คณะกรรมการ การวางแผน การประสานงาน การรายงาน และการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ ค่าเฉลี่ย 1.45 1.36 1.17 1.10 1.08 1.07 และ 1.05 ตามลำดับ

2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาเครื่องมือและเครื่องจักรในการผลิตไม่เพียงพอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 รองลงมาได้แก่ ปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูข้าว ขาดความรู้ด้านการตลาด แปรรูปผลผลิต ขาดการเก็บรักษาผลผลิตที่เหมาะสม ขาดการทำความสะอาดเครื่องนวดก่อนสีข้าว ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ขาดความรู้ในการตัดพันธุ์ปน และขาดความรู้ในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ ค่าเฉลี่ย 1.77 1.68 1.67 1.67 1.63 1.58 และ 1.53 ตามลำดับ

3) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการไม่ส่งตัวอย่างให้ตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 รองลงมาได้แก่ เมล็ดพันธุ์ไม่ผ่านคุณภาพมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย 1.59

4) การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าข้าว สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหากลุ่มขาดการพัฒนาด้านการแปรรูปผลผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 รองลงมาได้แก่ ขาดความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิต ค่าเฉลี่ย 1.70

5) การตลาด สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหากลุ่มขาดความรู้ด้านการตลาด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 รองลงมาได้แก่ ขาดการกำหนดราคาในการจำหน่ายที่เหมาะสม ขาดการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน กลุ่มไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตในช่วงที่สินค้าล้นตลาดได้ ขาดการพัฒนาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว และขาดการกำหนดเป้าหมายและแผนการกระจายเมล็ดพันธุ์ในแต่ละปีตรงตามความต้องการของชาวนา ค่าเฉลี่ย 1.91 1.82 1.82 1.79 1.74 และ 1.72 ตามลำดับ

6) การเรียนรู้ สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาไม่มีการเรียนรู้กับศูนย์ข้าวชุมชนอื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.95 รองลงมาได้แก่ ไม่มีการเรียนรู้ผ่านเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน และไม่มีการเรียนรู้ระหว่างสมาชิก ค่าเฉลี่ย 1.58 และ 1.55 ตามลำดับ

7) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาขาดการสนับสนุนในด้านการเงิน เครื่องมือ เครื่องจักร จากหน่วยงานของรัฐและเอกชนอย่างจริงจัง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 รองลงมาได้แก่ รัฐบาลมีนโยบายไม่แน่นอน ขาดการสนับสนุนทุนส่งเสริมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถ และการจัดการที่ดี และผู้ประกอบการรับสินค้าไม่ตรงเวลา โยนภาระค่าขนส่งให้กลุ่ม ค่าเฉลี่ย 3.09 2.78 2.55 และ 1.97 ตามลำดับ สามารถสรุปผลได้ตาม Table 3

Table 3: Summary of problems regarding community rice center management.

Issue	Managerial problem of Community Rice Center	$\bar{x}$	SD	interpret
1. Management	Problem with the fund/finance	1.51	0.801	Lowest
2. Rice seed production	Insufficient equipment and machines in the production	2.29	1.456	Low
3. Rice seed quality	No sample was sent to check for good quality seeds	1.94	0.716	Low
4. Rice processing and value adding	The group lacked the development regarding product processing	1.78	1.267	Lowest
5. Marketing	Lack of knowledge in marketing	2.02	1.214	Low
6. Learning	There was no learning with other community rice centers	1.95	1.227	Low
7. External agency support	Lack of concrete support in finance, equipment, machines from the government and private sectors	3.31	1.835	Moderate

Result Translation: Mean 1.00-1.80=Lowest 1.81-2.60 = Low 2.61-3.40= Moderate 3.41-4.20= High 4.21-5.00= Highest

ผลการศึกษาตอนที่ 3 พัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบ. การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อวิเคราะห์และจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันเข้าสู่องค์ประกอบของโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร พบว่า ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.956 และผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity มีค่า p-value เท่ากับ 0.000 แสดงว่าปัจจัยเหล่านี้สามารถเป็นปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก โดยวิธี Principle Component Analysis และหมุนแกนด้วยเทคนิค แวริแมกซ์ (Varimax) ซึ่งเป็นเทคนิคที่ทำให้มีจำนวนตัวแปรที่น้อยที่สุด และมีค่า Factor loading มากในแต่ละปัจจัย ได้ตัวแปร 78 ตัว จัดกลุ่มใหม่ได้ จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ กลุ่มที่ 2 องค์ประกอบด้านการสร้างเครือข่าย กลุ่มที่ 3 องค์ประกอบด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ และกลุ่มที่ 4 องค์ประกอบด้านการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน สามารถสรุปผลได้ตาม Table 4

Table 4: Display the components regarding the importance of one-stop community rice center management.

Component	Variance of Variable	% of Variance	Accumulated % of Variance	Number of Variables in the Component
1	42.965	55.083	55.083	29
2	10.374	13.301	68.383	27
3	5.397	6.920	75.303	13
4	3.006	3.853	79.156	9

3.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) แบบ Stepwise เมื่อนำองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรที่ได้ทั้ง 4 องค์ประกอบ มาหาความสัมพันธ์ด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร มีผลต่อความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน จาก Table 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณด้วยวิธี stepwise พบว่า องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ (X_1) ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ (X_3) ด้านการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน (X_4) มีค่า sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัว มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.883 สามารถอธิบายการผันแปรของความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรได้ร้อยละ 77.80 ($R^2 = 0.778$) กล่าวได้ว่า หากส่งเสริมให้ปฏิบัติตามแนวทางของรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ทั้ง 3 องค์ประกอบแล้ว จะส่งผลให้ศูนย์ข้าวชุมชนประสบความสำเร็จเพิ่มขึ้นร้อยละ 77.80 สามารถสรุปผลได้ตาม Table 5

Table 5: Display the multiple correlation coefficient of the components regarding one-stop management toward the success in the one-stop community rice center management.

Independents variables	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
1.Management (X_1)	0.371	0.040	0.529	9.366	0.000**
2.Quality rice seed production (X_3)	0.141	0.041	0.151	3.467	0.000**
3.Group development for sustainability (X_4)	0.214	0.047	0.261	4.561	0.000**
Constant	1.274	0.117		10.859	0.000**

Dependent variable = Success in a one-stop community rice center management $R = 0.883$ $R^2 = 0.780$
Adjusted $R^2 = 0.778$

** With statistically significant level of 0.01

สมการแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรที่มีผลต่อความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน เขียนความสัมพันธ์ในรูปแบบของสมการถดถอยเชิงพหุคูณได้ ดังนี้

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k + e$$

สมการพยากรณ์ความสำเร็จในรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จากการส่งเสริมโดยให้ปฏิบัติตามองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

$$\hat{Y} = b_0 + b_1 X_1 + b_3 X_3 + b_4 X_4$$

แทนค่าในสมการ

$$\hat{Y} = 1.274 + 0.371 X_1 + 0.141 X_3 + 0.214 X_4$$

$\hat{Y}$ แทน ความสำเร็จการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

X_1 แทน ด้านการบริหารจัดการ

X_3 แทน ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ

X_4 แทน ด้านการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน

จากสมการถดถอยพหุคูณองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร แสดงให้เห็นว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์สามารถใช้พยากรณ์ความสำเร็จการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนได้ ดังนี้

องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ (X_1) มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย เท่ากับ 0.371 หมายความว่า หากส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ 1 หน่วย ศูนย์ข้าวชุมชนมี ความสำเร็จการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร เพิ่มขึ้น 0.371 หน่วย

องค์ประกอบด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ (X_3) มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย เท่ากับ 0.141 หมายความว่า หากส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามองค์ประกอบด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ 1 หน่วย ศูนย์ข้าวชุมชนมี ความสำเร็จการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร เพิ่มขึ้น 0.141 หน่วย

องค์ประกอบด้านการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน (X_4) มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอย เท่ากับ 0.214 หมายความว่า หากส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามองค์ประกอบด้านการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน 1 หน่วย ศูนย์ข้าวชุมชนมี ความสำเร็จการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร เพิ่มขึ้น 0.214 หน่วย

3.3 พัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

โมเดลส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร นำหลักการการบริหารบริหารมุ่ง ผลสัมฤทธิ์ (RBM) มาเป็นกรอบในการพัฒนา ซึ่งเน้นผลลัพธ์ (outcomes) ของงาน โดยให้ความสำคัญที่การกำหนด พันธกิจและวัตถุประสงค์ของเป้าหมายที่ชัดเจน องค์ประกอบของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ (objective) ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) ผลผลิต และผลลัพธ์ ตาม Figure 1

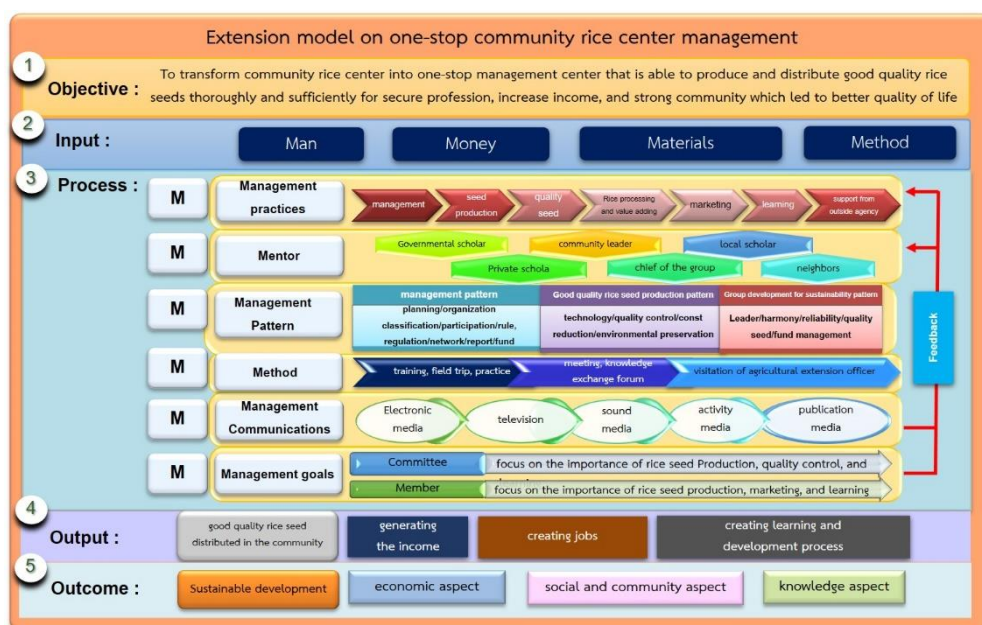

Figure 1 Extension model on one-stop community rice center management.

1) วัตถุประสงค์ของโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร เพื่อเปลี่ยนแปลงศูนย์ข้าวชุมชนสู่การบริหารจัดการแบบครบวงจร สามารถผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ ทำให้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดความเข้มแข็งในชุมชน ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2) ปัจจัยนำเข้า เป็นการนำเข้าทรัพยากรมาใช้ในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร โดยอาศัยแนวคิดการบริหารงาน 4M ประกอบด้วย

2.1) คน (Man) เป็นผู้ดำเนินการหรือจัดการทำให้เกิดกิจกรรมทางการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

2.2) เงิน (Money) เป็นปัจจัยในการดำเนินการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

2.3) วัสดุหรือวัตถุดิบ (Material) เป็นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ต้นทุนต่ำและทำให้การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเชิงธุรกิจได้ผลกำไรสูงสุด

2.4) วิธีปฏิบัติงาน (Method) เป็นการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเชิงธุรกิจ ควรมีการวางแผนและควบคุมให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

3) กระบวนการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จากผลการวิจัยกระบวนการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ แนวทางการบริหารจัดการที่ดี (Management practices) พี่เลี้ยง (Mentor) รูปแบบการบริหารจัดการ (Management Pattern) วิธีการ (Method)

การสื่อสารการบริหารจัดการ(Management Communications) เป้าหมายการบริหารจัดการ (Management goals) สามารถสรุปเป็นกระบวนการ 6M โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1) แนวทางการบริหารจัดการที่ดี (Management practices : M) คณะกรรมการ และสมาชิกให้ความสำคัญการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน (1) การบริหารจัดการของศูนย์ข้าวชุมชนสมาชิกให้ความสำคัญการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ (2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสมาชิกให้ความสำคัญในประเด็นการเก็บเกี่ยว (3) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวสมาชิกให้ความสำคัญในการติดตามการตรวจแปลงให้ได้มาตรฐานไม่มีพันธุ์ปน โดยการตั้งคณะกรรมการตรวจแปลงในกลุ่มและมีการตรวจแปลงโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการจัดหาอุปกรณ์ในการปรับปรุงเมล็ดพันธุ์หลังการเก็บเกี่ยวให้ได้มาตรฐาน เช่น เครื่องคัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ข้าว รถเกี่ยวนวดข้าว เครื่องอบลดความชื้นเมล็ดพันธุ์ข้าว วัสดุรองตากข้าว กระสอบบรรจุ และเครื่องเย็บกระสอบ (4) การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าข้าวสมาชิกให้ความสำคัญในประเด็นรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ดี (5) การตลาดสมาชิกให้ความสำคัญในประเด็นเมล็ดพันธุ์ดีที่ผลิตตรงตามความต้องการของชาวนา (6) การเรียนรู้สมาชิกให้ความสำคัญในประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างสมาชิก และ (7) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกสมาชิกให้ความสำคัญการสนับสนุนในประเด็นการฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 4.76 4.89 4.61 4.76 4.79 และ 4.69

3.2) พี่เลี้ยง (Mentor : M) จากผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการและสมาชิกต้องการการส่งเสริมการบริหารจัดการจากพี่เลี้ยงในระดับมาก เรียงลำดับได้ ดังนี้ นักวิชาการ/นักส่งเสริมการเกษตรจากกรมการข้าว เจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานอื่น ผู้นำชุมชน ประธานหรือสมาชิกกลุ่ม เจ้าหน้าที่ภาคธุรกิจเอกชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่องค์กรภาคประชาชน และเพื่อนบ้าน ซึ่งต้องมีทักษะในการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้ ระบบสังคม และระบบวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับผู้รับสาร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 4.24 4.05 3.88 3.85 3.82 3.81 และ 3.30

3.3) รูปแบบการบริหารจัดการ (Management Pattern : M) ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร ผู้นำ/คณะกรรมการ การมีส่วนร่วม กฎ ระเบียบ การสร้างเครือข่าย การรายงาน และกองทุน (2) รูปแบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ประกอบด้วย นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การควบคุมคุณภาพ การลดต้นทุน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (3) รูปแบบการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย ความสามารถของผู้นำ ความสามัคคี ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การผลิตที่ได้มาตรฐาน GAP การพัฒนาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ การจัดทำบัญชีชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการบริหารกองทุน

3.4) วิธีการ (Method : M) จากผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการ และสมาชิกต้องการรูปแบบ/วิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด ที่เรียงลำดับได้ ดังนี้ วิธีการการอบรม ดูงาน ฝึกปฏิบัติ รองลงมาได้แก่ การประชุม/เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 4.46 4.22 และ 4.16

3.5) การสื่อสารการบริหารจัดการ (Management Communications : M) จากผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการและสมาชิกต้องการช่องทางการส่งเสริมในระดับมาก เรียงลำดับได้ ดังนี้ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โทรทัศน์ สื่อเสียง สื่อกิจกรรม และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 3.41 3.39 3.36 และ 3.15

3.6) เป้าหมายการบริหารจัดการ (Management Goals : M) เป้าหมายหลักในการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร เป็นสมาชิก ดังนั้น ในการดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชน จำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของเป้าหมาย โดยต้องพิจารณาถึงลักษณะพื้นฐานของสมาชิก การให้ความสำคัญกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ความสำคัญด้านการตลาด และความสำคัญในการเรียนรู้ และมีปฏิกริยาย้อนกลับ (Feedback) ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสารที่ตรงกัน

ในขั้นตอนของการรับสารเป็นขั้นตอนที่ผู้รับสาร จะต้องผ่านกระบวนการยอมรับนวัตกรรม คือ รับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลองทำ และนำไปปฏิบัติ ยอมรับนวัตกรรมและลงมือปฏิบัติจะส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน แต่ถ้าหากไม่ยอมรับนวัตกรรมก็จะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่จะมีปฏิกริยาย้อนกลับไปยังผู้ส่งสาร เพื่อพิจารณาปรับปรุงระบบให้มีความเหมาะสมต่อกลุ่มที่ปฏิสนวัตกรรมให้หันมายอมรับได้

4) ผลผลิต การเปลี่ยนแปลงศูนย์ข้าวชุมชนให้เกิดผลสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ซึ่งความสำเร็จจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของศูนย์ข้าวชุมชนใน 4 ด้าน คือ กระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนา เศรษฐกิจ (ทำให้เกิดรายได้) สังคม (ทำให้เกิดการสร้างอาชีพ) และชุมชนเข้มแข็ง

5) ผลลัพธ์ ผลที่ได้จากการนำรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จากที่เป็นอยู่แบบเดิม เปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและชุมชน และด้านความรู้

ผลการศึกษาตอนที่ 4 การประเมินโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร

โดยนำโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ ศูนย์ข้าวชุมชน นักส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกร ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านความเหมาะสม พบว่า ประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ภาพรวมของโมเดล รองลงมาได้แก่ การเชื่อมโยงโมเดล การอธิบายโมเดล หลักการสร้างโมเดล และองค์ประกอบโมเดล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 4.65 4.63 4.53 และ 4.50 ตามลำดับ

2) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ พบว่า ประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ภาพรวมของโมเดล รองลงมาได้แก่ การอธิบายโมเดล หลักการสร้างโมเดล องค์ประกอบโมเดล และการเชื่อมโยงของโมเดล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 4.53 4.44 4.43 และ 4.42 ตามลำดับ

3) ความสอดคล้องกับบริบท พบว่า ประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ภาพรวมของโมเดล รองลงมาได้แก่ การอธิบายโมเดล องค์ประกอบโมเดล หลักการสร้างโมเดล และการเชื่อมโยงของโมเดล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 4.47 4.43 4.34 และ 4.22 ตามลำดับ

4) การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง พบว่า ประเด็นที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ภาพรวมของโมเดล การอธิบายโมเดล หลักการสร้างโมเดล การเชื่อมโยงของโมเดลและองค์ประกอบโมเดล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 4.50 4.48 4.40 จำนวนเท่ากัน ตามลำดับ

สรุป

การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของศูนย์ข้าวชุมชน จากการศึกษาพบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน ให้ความสำคัญในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ 2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสมาชิก ให้ความสำคัญในการเลือกพื้นที่จัดทำแปลง และการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์อย่างน้อยขึ้นพันธุ์ขยาย เพื่อสร้างความมั่นใจด้านมาตรฐานของแปลงและการควบคุมคุณภาพ 3) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว ให้ความสำคัญในการติดตามตรวจสอบแปลงให้ได้มาตรฐานไม่มีพันธุ์ปน 4) การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าข้าว ให้ความสำคัญในการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้แก่กลุ่ม 5) การตลาด ให้ความสำคัญในการกำหนดราคาในการจำหน่ายที่เหมาะสม 6) การเรียนรู้ ให้ความสำคัญการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก และ 7) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ให้ความสำคัญในการฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการในการผลิต การตลาด

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ด้านการพัฒนากลุ่มเพื่อความยั่งยืน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$ $SD = .591$) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.37$ $SD = .690$) และด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$ $SD = .591$) เมื่อส่งเสริมศูนย์ข้าวชุมชนให้ปฏิบัติตามแนวทางทั้ง 3 องค์ประกอบ สามารถส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 77.80 การพัฒนาโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ใช้หลักการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) มาเป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของงาน เพื่อเปลี่ยนแปลงศูนย์ข้าวชุมชนสู่การบริหารจัดการแบบครบวงจร ให้สามารถผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดความเข้มแข็งในชุมชน ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การประเมินโมเดลอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ความสอดคล้องกับบริบท และการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

สรุปได้ว่าโมเดลการส่งเสริมการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) การเตรียมการ เป็นการนำความรู้จากแนวทางการบริหารจัดการที่ดีมาถ่ายทอด ผ่านบุคคล และเทคโนโลยี 2) กระบวนการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชน เริ่มจากการบริหารจัดการที่ดี ผ่านพี่เลี้ยง ตามรูปแบบการบริหารจัดการ วิธีการ การสื่อสาร และเป้าหมายการบริหารจัดการ 3) การเปลี่ยนแปลง ทำให้ศูนย์ข้าวชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา เศรษฐกิจ (ทำให้เกิดรายได้) สังคม (ทำให้เกิดการสร้างอาชีพ) และชุมชนเข้มแข็ง 4) ผลลัพธ์/ผลกระทบ เป็นผลที่ได้จากการนำรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จากที่เป็นอยู่แบบเดิมเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ชุมชน และด้านความรู้ เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับสารได้ดี นำเทคโนโลยีสู่การปฏิบัติจริง เกิดผลดีในการผลิตข้าว มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในที่สุดสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านข้าว ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ควรนำปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจรมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน เพราะผลงานวิจัยพบว่า ผลสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของศูนย์ข้าวชุมชนใน 4 ด้าน คือ กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา เศรษฐกิจ (ทำให้เกิดรายได้) สังคม (ทำให้เกิดการสร้างอาชีพ) และชุมชนเข้มแข็ง
2. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเฉพาะรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนแบบครบวงจร ซึ่งถ้าหากมีการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยด้านการพัฒนาการตลาด ถ้าสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้ ศูนย์ข้าวชุมชนก็สามารถพัฒนาการเพื่อดำเนินเชิงธุรกิจได้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา สนับสนุน ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยให้ผลงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณนักวิจัย นักส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรทุกท่านที่ให้ข้อมูล คำแนะนำ ความร่วมมือ จนประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- Berlo, K. D. 1960. The process of communication: An introduction to theory and practice, New York: Holt, Rinehart and Winston. 318 p.
- Angkhasit, P. 2017. Analytical Approach on Agricultural Extension and Development in the Subject of Agricultural Extension for Development Unit 4. Nonthaburi: University Press Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Apinyopas, J. and Luckanawanich, P. 2021. Potential Development of Village Trading Entrepreneurship of Value Rice Moral Farmer Group Community Enterprise Yasothon Province. Area Based Development Research Journal. (in Thai)
- Chamroenchue, J. 2014. Development Guideline in the Management of Community Rice Seed Extension Center Management in Kalasin Province for Sustainability. Thesis for Master of Arts Program in Social Development Graduate School, Khon Kaen University, Khon Kaen. (in Thai)
- Chanpan, S. 2018. Success in Rice Development of Rice production Extension Center Ban Bae Kae Community Waeng Yai Sub-district Waeng Yai District Khon Kaen Province Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus Vol. 9 No. 1 (January-June). (in Thai)

- Khlibtong, J. 2017. Research Approach for Agricultural Extension and Development in the Subject of Agricultural Extension for Development Unit 13) Nonthaburi: University Press Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Nakpeng, P. 2022. Success Conditions of Community Rice Center in The Lower Northern Region of Thailand. Maejo Journal of Agricultural Production. Vol. 5 No. 1. (in Thai)
- Prasertsak, A. 2013. Model Development for Rice Seed production by Farmers. Office of Agricultural Research Development (Public). Bangkok. (in Thai)
- Rice Department, 2022. Operational Manual for Rice Seed Production Potential Enhancement Project of Community Rice Center 2022. Office of Rice Production Extension Rice Department ,Bangkok. (in Thai)
- Ruenngam, K. 2016. Factors Impacting the Success in the management of community rice center Chang Ming Sub-district, Phannanikhom District, Sakhon Nakhon Province. Thesis for Master of Agriculture (Agricultural and Cooperative Extension) Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi. (in Thai)
- Roger, E.M. and Shoemaker, E. F. 1971. Communication of Innovation. New York: The Free Press. 476 p.
- Sangayothin, T. 2017. Success factors in the operation of community enterprise. Journal of commerce-burapha Review, 12(2), 11 – 26. (in Thai)
- Thonyim, N. 2017. Development Guideline for Kanchanaburi Province Community Rice Seed Extension and Production Center. Thesis for Master of Agriculture, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi. (in Thai).
- Yamane, T. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. New York: HarperCollins Publishers. 1130 p.